

حسب
الرحمن الرحيم

حقوق کیفری محیط زیست

(مطالعه تطبیقی در حقوق ملی و بین المللی)

ویرایش دوم

مؤلف

دکتر ناصر قاسمی

استادیار دانشگاه

عضو هیأت علمی دانشکده علوم قضایی

و مدرس دانشگاه علوم پایه

انتشارات جمال الحق

قاسمی، ناصر، ۱۳۳۹ -

حقوق کیفری محیط زیست: (مطالعه تطبیقی در حقوق ملی و بین المللی)/

مؤلف ناصر قاسمی. — [ویراست ۲]. — تهران: جمال الحق، ۱۳۸۴.

ISBN: 964-5671-72-8

ص. ۲۷۲

Naser Ghasemi, A Comparative study

ص. ع. به انگلیسی:

environmental criminal law (Iran and International).

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.

چاپ دوم.

واژه نامه. کتابنامه: ص. [۲۵۵] - ۱۲۶۷ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. محیط زیست -- قوانین و مقررات -- ایران. ۲. محیط زیست --

قوانین و مقررات بین المللی -- ایران. الف. ایران. قوانین و احکام.

ب. عنوان. ج. عنوان: مطالعه تطبیقی در حقوق ملی و بین المللی.

۳۴۴ / ۵۵۰۴۶

ح ۳۱۲۷/ KMH

۸۴-۲۱۰۸۲

کتابخانه ملی ایران

۱۳۸۴

انتشارات جمال الحق: تهران - خیابان جمهوری - چهارراه باستان

اول باستان شمالی - پلاک ۳۴۶ - کد پستی ۱۳۱۱۷ - تلفن ۶۶۴۳۶۲۵۸

حقوق کیفری محیط زیست (مطالعه تطبیقی در حقوق ملی و بین المللی)

مؤلف: دکتر ناصر قاسمی

ناشر: انتشارات جمال الحق

چاپ: غزال ۲۷۰۰ تومان

تیراژ: ۱۵۰۰ جلد

حروفچینی: نوآور

چاپ دوم (چاپ اول ناشر با ویرایش جدید): ۱۳۸۴

ISBN: 964-5671-72-8

شابک: ۹۶۴-۵۶۷۱-۷۲-۸

مرکز پنخش: پنخش کتاب خرسند - تلفن: ۵ و ۵۸۴ ۶۶۴۹۰

طرح جلد: رضا چاوشان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه چاپ دوم
۱۳	دیباچه
۱۵	مقدمه چاپ اول

فصل اول: گستره محیط زیست و جرایم زیست محیطی در حقوق ایران

۱۹	و بین الملل
۲۲	۱-۱- تبیین مفاهیم
۲۲	۱-۱-۱- محیط زیست
۲۳	۱-۱-۱-۱- تعریف محیط زیست
۲۳	۱-۱-۱-۱-۱- تعریف لغوی محیط زیست
۲۵	۱-۱-۱-۲- تعریف اصطلاحی محیط زیست
۲۸	۱-۱-۱-۲- انواع محیط زیست
۲۸	۱-۱-۲-۱- محیط طبیعی
۳۰	۱-۱-۲-۲- محیط مصنوعی یا انسان ساخت
۳۱	۱-۱-۲-۳- محیط اجتماعی
۳۴	۱-۲- اکوسیستم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۵	۱-۱-۲-۱- تعریف اکوسیستم.....
۳۵	۱-۱-۲-۱- تعریف لغوی اکوسیستم.....
۳۶	۱-۱-۲-۲- تعریف اصطلاحی اکوسیستم.....
۳۸	۱-۱-۲-۲- انواع اکوسیستم.....
۴۰	۱-۱-۳- آلودگی محیط زیست.....
۴۱	۱-۱-۳-۱- سلامتی و بهداشت محیط.....
۴۲	۱-۱-۳-۲- تعریف آلودگی.....
۴۲	۱-۱-۳-۲- تعریف علمی آلودگی محیط زیست.....
۴۳	۱-۱-۳-۲- تعریف حقوقی از آلودگی محیط زیست.....
۴۴	۱-۱-۳-۳- منبع آلودگی.....
۴۴	۱-۱-۳-۴- انواع آلودگی.....
۴۶	۱-۲- جرم زیست محیطی.....
۴۸	۱-۲-۱- جایگاه جرم زیست محیطی.....
۵۳	۱-۲-۲- مفهوم جرم زیست محیطی.....
۸۴	۱-۲-۳- عناصر تشکیل دهنده جرم زیست محیطی.....
۸۵	۱-۲-۳-۱- عنصر قانونی.....
۸۸	۱-۲-۳-۲- تهدید علیه بهداشت عمومی.....
۸۹	۱-۲-۳-۲- آتش زدن اموال و منابع طبیعی.....
۹۰	۱-۲-۳-۳- شکار و صید.....
۹۴	۱-۲-۳-۴- تخریب منابع (محیط زیست) طبیعی.....
۹۷	۱-۲-۳-۵- آلودگی آب.....
۹۸	۱-۲-۳-۶- آلودگی هوا.....
۹۹	۱-۲-۳-۷- آلودگی صوتی.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۰	۱-۲-۳-۱-۸- آلودگی خاک.....
۱۰۱	۱-۲-۳-۱-۹- آلودگی شیمیایی و هسته‌ای.....
۱۰۳	۱-۲-۳-۱-۱۰- آلودگی ناشی از زباله و نخاله.....
۱۰۵	۱-۲-۳-۱-۱۱- آلودگی ناشی از پسماندها.....
۱۰۶	۱-۲-۳-۲-۱- عنصر مادی.....
۱۰۷	۱-۲-۳-۲-۱- رفتار فیزیکی.....
۱۰۸	۱-۲-۳-۲-۱- فعل.....
۱۱۱	۱-۲-۳-۲-۱- ترک فعل.....
۱۱۲	۱-۲-۳-۲-۱- موضوع جرم.....
۱۱۶	۱-۲-۳-۳-۲- وسیله.....
۱۱۹	۱-۲-۳-۴-۲- نتیجه مجرمانه.....
۱۲۲	۱-۲-۳-۵-۲- رابطه علیت.....
۱۲۲	۱-۲-۳-۳-۳- عنصر معنوی.....
۱۲۴	۱-۲-۳-۳-۱- جرم عمدی.....
۱۲۶	۱-۲-۳-۳-۱- مقید.....
۱۲۹	۱-۲-۳-۳-۲- مطلق.....
۱۳۱	۱-۲-۳-۳-۲- جرم غیر عمدی.....
۱۳۳	۱-۳- مباحث تکمیلی.....
۱۳۹	فصل دوم: پاسخ به جرایم زیست محیطی در حقوق ایران و بین الملل.....
۱۴۳	۱-۲- لزوم و چگونگی پاسخ به جرایم زیست محیطی.....
۱۴۴	۱-۲-۱- ضرورت پاسخ به جرایم زیست محیطی.....
۱۴۶	۱-۲-۲- چگونگی پاسخ به جرایم زیست محیطی.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۴۶	۱-۲-۱-۲- پاسخ به جرایم زیست محیطی در بستر زمان
۱۵۴	۱-۲-۲-۱- پاسخ به جرایم زیست محیطی از نگاه ادیان الهی
۱۵۴	۱-۲-۲-۱- از نظر ادیان غیر اسلامی
۱۵۶	۱-۲-۲-۲- از نظر دین اسلام
۱۶۰	۱-۲-۳- راه‌های پاسخ به جرایم زیست محیطی
۱۶۱	۱-۳-۱- اقدامات مردمی
۱۶۳	۱-۳-۲- اقدامات صنایع خصوصی
۱۶۳	۱-۳-۳- اقدامات دولت‌ها
۱۶۴	۱-۲-۴- مراحل پاسخ به جرایم
۱۶۵	۱-۲-۴-۱- مرحله اول پاسخ
۱۶۹	۱-۲-۴-۲- مرحله دوم پاسخ
۱۷۰	۲-۲- ماهیت پاسخ به جرایم زیست محیطی
۱۷۰	۲-۲-۱- آرایه پاسخ کیفری
۱۷۲	۲-۲-۲- پاسخ‌های کیفری
۱۷۳	۲-۲-۱- انواع پاسخ‌های کیفری در حقوق ایران
۱۷۴	۲-۲-۱-۱- حبس
۱۷۴	۲-۲-۱-۱- سه تا ده سال
۱۷۹	۲-۲-۱-۲- دو تا پنج سال
۱۸۱	۲-۲-۱-۳- یک تا سه سال
۱۸۱	۲-۲-۱-۴- حبس تا یک سال
۱۸۴	۲-۲-۱-۵- دو ماه تا یک سال
۱۸۶	۲-۲-۱-۶- یک ماه تا یک سال
۱۸۷	۲-۲-۱-۷- یک ماه تا شش ماه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۹۲	۲-۲-۲-۱- جزای نقدی.....
۱۹۳	۲-۲-۲-۱-۱- پانصد ریال تا پنجاه هزار ریال
۱۹۵	۲-۲-۲-۱-۲- پانصد هزار ریال تا یک میلیون ریال
۱۹۷	۲-۲-۲-۱-۳- پانصد هزار ریال تا پنج میلیون ریال
۱۹۸	۲-۲-۲-۱-۴- یکصد هزار ریال تا پانصد هزار ریال
۱۹۹	۲-۲-۲-۱-۵- سی هزار ریال تا سیصد هزار ریال:
۲۰۹	۲-۲-۲-۱-۳- حبس و شلاق
۲۱۱	۲-۲-۲-۱-۴- حبس و جزای نقدی.....
۲۱۱	۲-۲-۲-۱-۴-۱- سه سال حبس و یک میلیون و هشتصد هزار تا بیست میلیون ریال
۲۱۲	۲-۲-۲-۱-۴-۲- یک ماه تا سه ماه حبس و جریمه نسبی
۲۱۳	۲-۲-۲-۱-۴-۳- تا سه سال حبس و یک هزار تا صد هزار ریال
۲۱۴	۲-۲-۲-۱-۴-۴- سه ماه تا یک سال و یکصد تا یک هزار ریال
۲۱۴	۲-۲-۲-۱-۵- حبس و خلع ید
۲۱۶	۲-۲-۲-۱-۶- جزای نقدی و جلوگیری از تردد وسیله
۲۱۸	۲-۲-۲-۱-۷- جزای نقدی و مصادره
۲۲۰	۲-۲-۲-۱-۸- جزای نقدی و ضبط عین مال
۲۲۵	۲-۲-۲-۱-۹- جزای نقدی و مصادره و تعطیلی موقت
۲۲۶	۲-۲-۲-۱-۱۰- حبس یا جزای نقدی و یا هر دو
۲۲۶	۲-۲-۲-۱-۱۰- شصت و یک روز تا یک سال یا پنج هزار تا پنجاه هزار ریال یا هر دو
۲۲۸	۲-۲-۲-۱-۱۰- شش ماه تا دو سال یا یک تا ده میلیون ریال یا هر دو
۲۲۹	۲-۲-۲-۱-۱۱- حبس یا جزای نقدی
۲۲۹	۲-۲-۲-۱-۱۱- نود و یک روز تا شش ماه یا یک میلیون و پانصد هزار تا سه میلیون ریال

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۳۰	۲-۲-۱-۱-۲- یک ماه تا شش ماه یا یکصد هزار تا یک میلیون ریال
۲۳۲	۲-۲-۱-۲-۱-۲- تعطیلی و انتقال
۲۳۶	۲-۲-۲-۲-۲- انواع پاسخ‌های کیفری در حقوق بین‌الملل
۲۳۷	۲-۲-۲-۲-۱- توصیه تدوین و تصویب قوانین زیست‌محیطی کیفری در حقوق داخلی
۲۳۸	۲-۲-۲-۲-۱-۱- معاهده‌های چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو
۲۳۹	۲-۲-۲-۲-۱-۲- کنوانسیون ۱۹۷۳ تجارت بین‌المللی گونه‌های حیوانات و گیاهان وحشی در معرض خطر نابودی (سایتیس)
۲۳۹	۲-۲-۲-۲-۱-۳- کنوانسیون ۱۹۸۹ بازل درباره کنترل انتقالات برون مرزی مواد زاید زیان بخش و دفع آنها
۲۴۰	۲-۲-۲-۲-۱-۴- بیانیه کنفرانس ۱۹۹۲ ريو درباره محیط‌زیست و توسعه
۲۴۱	۲-۲-۲-۲-۲-۲- موارد ضمنی پیش‌بینی شده در حقوق بین‌الملل
۲۴۱	۲-۲-۲-۲-۱-۱- اساسنامه ۱۹۴۵ دادگاه نظامی نورنبرگ
۲۴۲	۲-۲-۲-۲-۲-۲- اساسنامه ۱۹۹۸ دیوان کیفری بین‌المللی
۲۴۵	نتیجه‌گیری و پیشنهاد
۲۵۵	فهرست منابع
۲۶۹	واژه‌نامه

مقدمه چاپ دوم

رویکردی که جامعه جهانی در سالهای اخیر به موضوع محیط زیست نموده است سبب شده است تا همگان بیش از پیش دریابند که این مقوله به عنوان یک مسأله مهم در جهت حفظ و استمرار حیات بشری در کنار سایر ابعاد زیست محیطی، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در این ایام بیش از یکصد و اندی معاهده، همچنین موافقت‌نامه، اعلامیه و منشورهای متعددی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی در رهگذر حمایت از محیط زیست و پیشگیری از آلودگیها و تخریب آن از جنبه‌های مختلف مانند: آلودگیهای مهم زیست محیطی در قلمرو آب و هوا، و در مواردی چون: شیمیایی، هسته‌ای و ناشی از مواد رادیواکتیو، حرارتی و... در گستره داخلی، فرامرزی و بین‌المللی و مسایلی نظیر: تنوع گونه‌های زیستی، تغییرات آب و هوا، هم‌چنین افزایش بارانهای اسیدی، افزایش گازهای گلخانه‌ای، کاهش لایه اوزون، کویرزایی، بیابان‌زایی، جنگل زدایی و به یک معنا عوامل به وجود آورنده «بحران زیست محیطی»، به علاوه حفظ میراث فرهنگی جهان تدوین و انتشار یافته‌اند که گویای احساس ضرورت حمایت و حفاظت از محیط زیست از سوی کشورها و مجامع بین‌المللی می‌باشد.

در عرصه داخلی نیز، اغلب کشورهای جهان گامهای مؤثری را در جهت تدوین و یا اصلاح قوانین و مقررات و سیاستهای متنوع داخلی خود به منظور اعمال حمایتهای گوناگون حقوقی و غیر آن از این مقوله، و نیز تقویت مدیریت زیست محیطی خویش برداشته‌اند که از آن میان می‌توان به تلاشهای مفید و درخور توجهی که در ایران صورت پذیرفته است اشاره نمود؛ هر چند که تا رسیدن به هدف نهایی و کمال مطلوب نیازمند انجام اقدامات بیشتری در قلمرو گوناگون حقوقی، اقتصادی، فرهنگی و... است.

کتاب «حقوق کیفری محیط زیست - مطالعه تطبیقی در حقوق ملی و بین‌المللی» با

توجه به اهمیت و اقدامات یاد شده و بهره مندی از تجارب قضایی و مطالعات حقوقی و زیست محیطی نگاشته شده است و ره آورد نزدیک به سه سال تلاش و مطالعه منابع گوناگون داخلی و خارجی و نیز مقررات ملی و بین المللی است که به صورت مزجی، همراه با تحلیل و بررسی موشکافانه و به صورتی نوین به رشته تحریر در آمده است تا موضوع حمایت کیفری از محیط زیست با نگاهی جدید مورد ارزیابی قرار گیرد که برای نخستین مرتبه در سال ۱۳۸۵ توسط سازمان حفاظت محیط زیست ایران انتشار یافت و تقدیم دو عرصه مهم حقوق و محیط زیست ایران عزیز گردید.

از آن جا که با لطف خداوند متعال، این اثر مورد استفاده و بهره برداری مراجع و نهادهای گوناگون علمی، اجرایی و قضایی قرار گرفته است؛ نگارنده را بر آن داشت تا از یک سو نسبت به تجدید چاپ آن اقدام نماید، و از سوی دیگر در این مرحله از انتشار، ضمن قدردانی از زحمت گذشته سازمان حفاظت محیط زیست ایران، از یک ناشر علاقه مند به محیط زیست و حقوق مدد جوید با این امید که بیش از چاپ نخست در اختیار دانش پژوهان و دانشجویان وادی حقوق نیز قرار گیرد تا امکان برخورداری بیشتر از دیدگاهها و نقطه نظرات این عزیزان فراهم گردد.

با آرزوی توفیقات روزافزون

دکتر ناصر قاسمی

تهران - ۱۳۸۴

دیباچه

امروزه حقیقتی انکارناپذیر در مسیر توسعه فراروی جهانیان قرار گرفته و آن دغدغه حفاظت از محیط زیست است که بخش اعظم ذهنیت جامعه مدرن جهانی را بخود اختصاص داده و نگرانی اندیشمندان و متفکران را به سمت و سوی تخریب غیرقابل جبران منابع حیاتی کره زمین و آلودگیهای زیست محیطی به مثابه عمده‌ترین معضل جوامع افسار گسیخته بشری سوق داده است. این معضل نه در حد یک قبیله و نه قامت یک شهر و کشور بلکه در مقیاس و ابعاد جهانی سایه هولناک خود را چون هیولایی تیره بر مسیر توسعه گسترده است و اگر بدرستی تدابیر و قواعد لازم، کافی برای اعمال مدیریت خردمندانه بر محیط زیست و منابع آن اتخاذ نشود، آینده ما و سرنوشت آیندگان بعد از ما به طومار زوال درهم پیچیده خواهد شد و هم از این روست که محیط زیست و حفاظت از آن نمی‌تواند دیگر موضوعی کم ارزش و محدود به وظیفه‌ای خاص و مقید به زمان و مکان حال تلقی گردد.

توسعه روابط پیچیده اجتماعی و نوع رفتار و نحوه تعامل انسان و محیط زیست و تأثیرات منفی دخالت انسان در قواعد منظم طبیعی و برهم زدن تعادل و تناسب محیط زیست، ضرورت حاکمیت قوانین و تضمین اجرای آنها را مسلم و محرز می‌سازد. قانونمند کردن جوامع در حیطه مهمترین و اصلی‌ترین بستر رشد و تعالی بشر یعنی محیط زیست امری حتمی و انکارناپذیر است و حمایت کیفری از آن در کنار سایر تدابیر مطمئن‌ترین تضمین بر تداوم اصول حاکم بر حفظ محیط زیست و تحقق اهداف توسعه پایدار بشمار می‌رود. شناخت رفتارهای ضد اجتماعی از نگاه محیط زیست یافتن پاسخ مناسب به اقداماتی که منجر به آلودگی و تخریب محیط زیست و به خطر افتادن سلامت و تضییع حقوق شهروندی می‌گردد زمینه بررسی حقوق کیفری محیط

زیست است که نگارنده محترم این کتاب ارزنده اقدامی درخور و ماندگار در این حوزه مطالعاتی بعمل آورده است.

گرچه قبلاً نیز در زمینه حمایت کیفری از محیط زیست کوششهایی بعمل آمده است که در حد خود قابل تقدیر می باشد ولی باید اذعان نمود وسعت و گستره مقوله حفاظت محیط زیست و ابعاد حقوقی و کیفری آن به حدی است که هر اندازه و شماره از کتب، مقاله و تحقیق که از ناحیه حقوقدانان و محققین چاپ و منتشر شود کم است و عطش نیازمندان به موضوعات حقوق محیط زیست بویژه احتیاج دانشجویان و دانش پژوهان را سیراب نخواهد کرد.

امید است در آینده شاهد انتشار آثار ارزشمند دیگری از جناب آقای دکتر ناصر قاسمی در زمینه حقوق محیط زیست باشیم.

دکتر فرهاد دبیری

تهران - ۱۳۸۴

مقدمه چاپ اول

به دنبال پیدایش انقلاب صنعتی در جهان، بشر و محیط‌زیست او نظاره‌گر بروز تغییرات و تحولات شگرفی بوده است. به ویژه در نیمه دوم قرن بیستم، گسترش و توسعه فن‌آوری توانایی انسان را در ایجاد دگرگونی‌های قابل توجه در محیط‌زیست، فزونی بخشید.

هر چند صنعت و توسعه آن، رشد و شکوفائی در ابعاد مختلف زندگی بشر، به ویژه در بعد اقتصادی و مادی (تأسیس مراکز تولیدی و صنعتی نوین، استفاده از فن‌آوری‌های پیشرفته در زمینه بهره‌برداری بهینه از منابع و امکانات موجود در طبیعت، گسترش شهرها، ازدیاد و تنوع کالاها و خدمات و مانند آن) به همراه آورده است، اما از آن جا که توسعه اقتصادی کشورها در مراحل نخست خود به ملاحظات زیست‌محیطی بی‌توجه بوده است، خسارات شدیدی را به محیط‌زیست وارد کرده است.^۱

در این راستا می‌توان به بروز حوادث ناگوار زیست‌محیطی مانند حادثه اتمی بوپال هند و چرنوبیل روسیه و آلودگی‌های گوناگون وارده بر محیط‌زیست، به ویژه محیط‌زیست طبیعی و انسان ساخت اشاره کرد. وسائط نقلیه که روز به روز بر تعداد آن افزوده شده است، نقش بسزایی را در آلودگی هوا ایفا کرده‌اند.^۲ کارخانجات و مراکز صنعتی با تولید فاضلاب و پساب‌های آلوده و گاهی کشنده،

1. David Hunter, Julia sommer and scott vaughan, "concepts principles of international Environmental law: An Introduction", volume 2, united nations Environment programme, 1994, P.21.

2. In interational criminal police organization Interpol, "International criminal police Rewiew", 458/459, France, Interpol, 1996, P.21.

زیان‌های قابل توجهی را به محیط‌زیست وارد کردند. دخالت بشر در طبیعت تا آنجا ادامه یافت که اقلیم مناطق را دگرگون کرد. رودها و دریا‌های مصنوعی را به وجود آورد و در یک جمله می‌توان گفت که بشر تعادل موجود در طبیعت را بر هم زد و آن بی‌نظمی و نابسامانی به وجود آورد.

محیط‌زیست دچار آلاینده‌گی و تخریب شد و در نتیجه آب و هوای کره زمین که نقش بسزایی در سلامتی و حیات آدمی و دیگر موجودات دارد در وضعیت نامطلوبی قرار گرفت و با گسترش این موضوع به ابعاد دیگر محیط‌زیست، فاجعه‌ای به نام «بحران محیط‌زیست» در عرصه جهانی پدید آمد. بنابراین نابسامانی‌های موجود در طبیعت و آلودگی‌های زیست‌محیطی را باید ناشی از بهره‌وری نادرست انسان از طبیعت و منابع آن دانست.^۱

محیط‌زیست و پالایندگی آن بدون تردید یکی از ضروریات حفظ و بقای حیات در زیست‌کره محسوب می‌شود. از این رو باید موانع از انجام اقداماتی شد که سبب ورود صدمه و زیان به آن می‌شود،^۲ زیرا آلاینده‌گی محیط‌زیست می‌تواند دشواری‌های فراوانی را به دنبال آورد. مانند ایجاد انواع گوناگون اختلالات فیزیکی و روانی در انسان و نیز بیماری‌های مختلف در حیوانات و گیاهان و حتی مرگ اجزای جاندار اکوسیستم (موجودات زنده)، کم شدن امکانات بالقوه و موجود در طبیعت و خسارت دیدن و یا از بین رفتن اجسام و اموال.

بنابراین از آن جا که بحران زیست‌محیطی ناشی از این اقدامات آلاینده یک معضل همه جانبه و فراگیر در سطح ملی، فراملی و جهانی بوده است، مسؤولین و نهادهای داخلی و نیز سازمان‌ها و مراجع بین‌المللی، به ویژه سازمان ملل متحد تلاش خود را برای یافتن راهی به منظور حمایت از محیط‌زیست، کاهش میزان آلودگی و پایین

۱. اردشیر امیرارجمند، «حفاظت از محیط‌زیست و همبستگی بین‌المللی» مجله تحقیقات حقوقی، شماره پانزدهم، پاییز ۱۳۷۳ تا تابستان ۱۳۷۴، ص ۳۲۷/

2. Herman Koren, "Environmental Health and safety principles and practices", Volume 1, second Edition, lewis publishers, INC, P.26.

آوردن گسترده صدمات وارده بر آن آغاز کردند.^۱

در حقوق داخلی کشورها مانند ایران، قوانین و مقررات متعددی در این باره وضع گردیده و از سوی نهادهای مسؤول به مورد اجرا گذاشته شده است و در عرصه بین‌المللی نیز، معاهدات دو یا چند جانبه و یا جهانی زیادی مورد تدوین و تصویب قرار گرفته که در این میان نقش و تلاش‌های سازمان ملل متحد در برگزاری کنفرانس‌های مهم جهانی مانند کنفرانس ۱۹۷۲ محیط‌زیست و انسان در استکهلم و کنفرانس ۱۹۹۲ محیط‌زیست و توسعه در ریو و تدوین معاهدات مهم در زمینه‌های مختلف زیست‌محیطی مانند معاهده تنوع بیولوژیکی و انجام اقداماتی مانند برنامه محیط‌زیست ملل متحد، برنامه تسهیلات جهانی محیط‌زیست و دستورکار بیست و یک (دست آورد مهم کنفرانس بین‌المللی ۱۹۹۷ سران زمین به علاوه پنج)، از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.^۲

علی‌رغم آن که تلاش‌های زیادی نیز در زمینه حمایت از محیط‌زیست صورت گرفته است، اما همواره آلوده کردن و تخریب آن همچنان ادامه دارد. البته این موضوع می‌تواند دلایل گوناگونی داشته باشد که بدون تردید یکی از مهم‌ترین این دلایل، فقدان حمایت کیفری از محیط‌زیست در عرصه بین‌المللی و نیز نقص میزان و چگونگی این حمایت در حقوق داخلی کشورها مانند ایران بوده است.

در حال حاضر آلوده کردن و زیان‌زدن به محیط‌زیست از نظر حقوق بین‌الملل جرم محسوب نمی‌شود و نمی‌توان مرتکب آن را به کیفر رساند، اما در حقوق داخلی (ایران) با تصویب قانون شکار در سال ۱۳۳۵ و قوانین و مقررات پس از آن، پاره‌ای از رفتارهای آلاینده و اقداماتی که سبب ایراد خسارت به محیط‌زیست (به ویژه محیط‌زیست طبیعی) می‌شوند، جرم زیست‌محیطی به شمار می‌آیند و برای آنها بر حسب مورد یک یا چند پاسخ کیفری مانند جریمه نقدی، زندان و بستن و تعطیل کردن

1. Alexander Kiss and dianah shelton, "International Environmental law", transnational publishers INC, U.S.A., 1991, P.37.

۲. بزرگمهر زیاران، «توسعه حقوق بین‌الملل محیط‌زیست: مسئولیت دولت‌ها و حل مسالمت‌آمیز اختلافات»، مجله سیاست خارجی، شماره سوم، پاییز ۱۳۷۳، ص / ۴۷۳.

واحد آلاینده محیط زیست پیش بینی شده است، با این حال به دلیل وجود اشکالاتی که در زمینه های مختلف جرم انگاری، تعیین پاسخ های کیفری مناسب، اعمال پاسخ های کیفری مؤثر و متناسب با جرم، موقعیت و شرایط مرتکب از طریق مراجع قضائی و نیز فقدان برنامه های نظارتی، اجرایی و آموزشی دقیق، مفید و گسترده، روند آلوده کردن محیط زیست و یا به عبارت نظارتی، اجرایی و آموزشی دقیق، مفید و گسترده، روند آلوده کردن محیط زیست و یا به عبارت دیگر، وقوع جرایم زیست محیطی نه تنها متوقف نشده است، بلکه کاهش نیز نیافته است و همه روزه شاهد وقوع این گونه جرایم مانند آلوده کردن آب و هوا هستیم.

در خاتمه لازم می دانم که از زحمات فراوان و بی شائبه برادر ارجمند جناب آقای دکتر دبیری استاد حقوق محیط زیست و مدیر کل محترم دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست و تلاشگر در راستای حفظ محیط زیست کشور تشکر و قدردانی نمایم.